

Forensisme: niet alleen een probleem voor de Randstad

Forenzen hebben 's ochtends rond 8 uur hun tweede huis gevonden. De krant wordt er gelezen, het ontbijt wordt naar binnen gewerkt en de eventuele baard wordt geschoren. Hoe zit het eigenlijk met de tijd die aan pendelen wordt besteed? En is het zo dat men in de Randstad nagelbijtend in de auto zit, terwijl de forens in Drenthe flierefluitend de korte afstand naar z'n werk aflegt?

LAMBERT VAN DER LAAN*

Files zijn lastig, maar ook zonder deze blijken pendelende Nederlanders ook steeds langer onderweg te zijn. Vergeleken met vroeger is er duidelijk sprake van grotere pendelafstanden

en pendeltijden. Zo was de gemiddelde pendelafstand in 1986 nog 12,8 km. Deze was in de periode daarvoor, vanaf 1979 al met 8,5% gestegen (Atlas, 1990). Vergeleken met de in

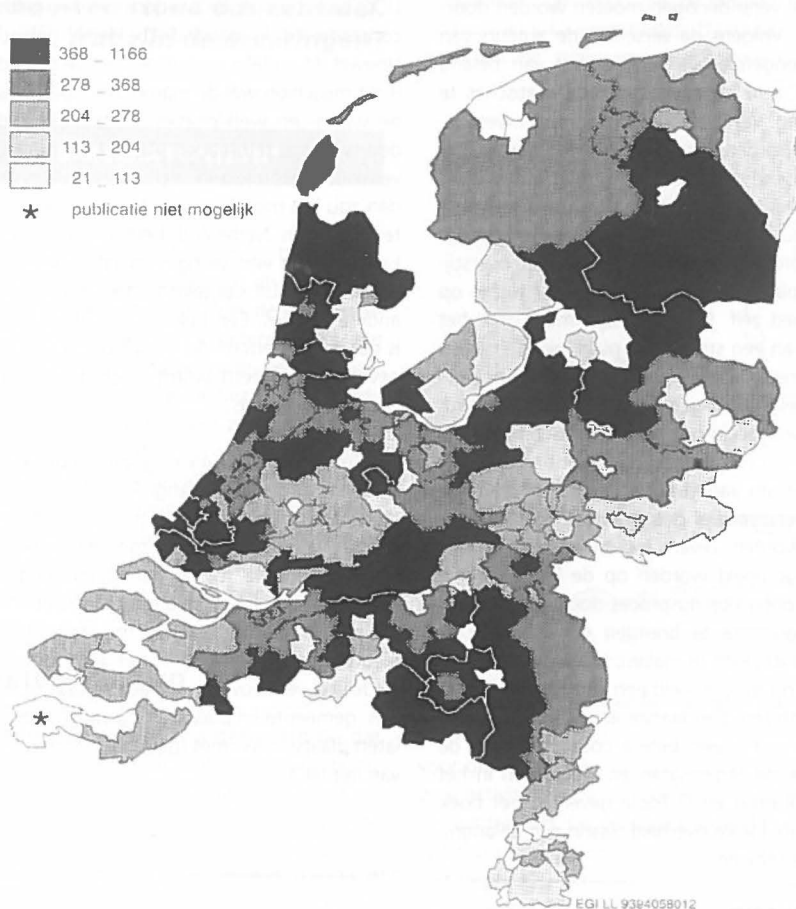
1990 aangetroffen waarde van 17,0 km zou dit vanaf 1985 een stijgingspercentage van maar liefst 32,8% inhouden en ten opzichte van 1979 zelfs 44,1%. Wat echter opvalt is dat pendelafstanden en -tijden, gemeten als kortste afstand over de weg, regionaal niet erg veel van elkaar verschillen. Het gaat daarbij, zoals tabel 1 laat zien, hooguit om 5,4 km en 9,4 minuten.

Er zijn dus geen grote verschillen tussen meer of minder verstedelijkte gebieden. De tabel laat zien dat de afstanden en tijden in de landelijke open ruimten en overige ruimten weliswaar groter zijn dan bijvoorbeeld in de centrale stedenring, maar ook de groeikernen en stedelijke knooppunten kennen even grote of grotere afstanden en tijden. Wel is het zo dat de meer verstedelijkte gebieden aan de onderkant zitten en de meer landelijke aan de bovenkant van de gemeten pendelafstanden. Uit de tabel blijkt trouwens ook dat er een relatief groot verschil is tussen de noord- en de zuidvleugel van de Randstad.

Hoge waarden voor afstanden en reistijden zijn in het noordelijk deel van het land aan te treffen. Ook het rivierengebied en delen van de Zuidhollandse eilanden vertonen relatief lange reistijden en veel kilometers. Maar dit is ook het geval in de grote steden. Ook vele andere steden in Nederland scoren trouwens hoog. De conclusie moet dan ook zijn dat veel forensisme zeker niet alleen een randstedelijk verschijnsel is. Ook in de perifere delen van Nederland wordt veel rondgetoerd.

OORZAKEN

De totale tijd die binnen een gebied verloren wordt aan forensisme wordt door twee factoren bepaald: de afstanden en het aantal forenzen. Ze kunnen elkaar versterken of afzwakken. Omdat in de Randstad nu eenmaal meer mensen wonen, zou het voor de hand liggen dat dit gebied ook meer aan forensisme verliest. In figuur 1 is aangegeven hoeveel gezamenlijke reistijd in 1990 per regio aan het pendelen is besteed. Het gaat hier om de vermenigvuldiging van de gemiddelde pendeltijd met het aantal forenzen, uitgedrukt in dagen van 24 uur. Hoge waarden kunnen aldus worden veroorzaakt door veel forenzen en/of lange reistijden. De figuur laat regionaal wederom een sterk vergruisd beeld zien. Hoge waarden komen zowel in de Randstedelijke gebieden als in het zuiden en het noorden

Regionale verschillen in reistijden per gemeente of -groep in dagen (1990). Bron: Auteur

TABEL 1 GEMIDDELDE PENDELAFSTANDEN EN -TIJDEN PER GEBIED (1990)

regio	pendelafstand*	pendeltijd*
Nederland	17.0	22.5
Centrale stedenring	16.2	21.8
Noordvleugel	17.1	23.6
Zuidvleugel	15.4	20.2
4 grote stadsgewesten	16.5	22.4
stedelijke knooppunten	20.8	29.6
alle stadsgewesten	16.4	22.0
groeikernen	18.2	24.5
open ruimten	17.2	22.5
overige ruimten	18.7	24.2

*pendelafstand in km; pendelreistijd in minuten

Bron: op basis van CBS (1990)

van het land voor. Hier worden de hoge waarden vooral door langere reistijden veroorzaakt. Dit geldt ook voor het Rivierengebied, Drenthe

behulp van tabel 2 op deze steden inzoomen, dan blijkt dat Amsterdam met 1165.72 dagen, een veel hogere waarde heeft dan bijvoorbeeld

TABEL 2 REISTIJD IN DAGEN VAN 24 UUR, 1990

	totaal	mannen	vrouwen
Utrecht	565.02	367.48	197.58
Amsterdam	1165.72	770.92	394.75
Den Haag	558.34	389.96	168.61
Rotterdam	654.10	489.97	164.17

Bron: CBS (1990)

en de Kop van Noord-Holland. De vier grootste steden in Nederland vertonen onderling nogal grote verschillen. Als we met

Rotterdam (654.10 dagen). De laatste is slechts de helft zo groot. De laagste waarden zijn te vinden rond Den Haag, waar zowel de ruimte-

lijke vorm (compactheid) als de gerichtheid van de pendel op het eigen stadsgewest een rol spelen. De waarden van deze stad zijn hierdoor zelfs lager dan die van Utrecht, de kleinste van de vier grote steden. Uit de tabel blijkt ook het grote verschil tussen pendelende mannen en vrouwen. Dit wordt niet alleen veroorzaakt doordat minder vrouwen pendelen, maar ook doordat pendelende vrouwen duidelijk kortere afstanden afleggen (CBS, 1993; Van der Laan, et al, 1994).

Samenvattend blijkt de mobiliteit nog steeds te groeien. Dit gebeurt in vrijwel alle regio's van Nederland. Binnen Nederland verliezen sommige regio's meer tijd dan andere aan het forensisme. Dit tijdverlies komt doordat men grote afstanden aflegt en/of dat veel mensen mobiel zijn. Het fileprobleem daar gelaten, blijken hoge waarden voor dit tijdverlies niet alleen een Randstedelijk verschijnsel te zijn. Wel is de pijn in de stedelijke gebieden over meer mensen gespreid. Hier wordt met meer mensen minder ver gereisd, terwijl in veel perifere gebieden minder mensen meer reizen.

* Dr. Lambert van der Laan is werkzaam bij ECLA - Erasmus Centre for Labour Market Analysis, van de Erasmus Universiteit te Rotterdam

LITERATUUR

Atlas (1990), Atlas van Nederland. Deel 8: werken. Den Haag: SDU.

CBS (1990), Enquête Beroepsbevolking. Heerlen/Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (1993), Enquête Beroepsbevolking Woon-werk verkeer 1987-1990. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Laan, L. van der, S.C. de Groot, J.W.A. Arissen & R. Schalke (1994), De regionale structuur van het forensisme. EGI-onderzoekspublikaties 21. Rotterdam: EGI-EUR.

Nog geen abonnee?

Vul de bon in en stuur deze naar AGORA/SISWO, Antwoordnummer 8356, 1000 RA Amsterdam

Hierbij abonneer ik mij op **AGORA** als

- BIBLIOTHEEK/INSTELLING/BEDRIJF (f75,- per jaar)
- GEWOON ABONNEE (f35,- per jaar)
- STUDENT (f27,50 per jaar)

Naam.....

Adres.....

Postcode.....Plaats.....

Handtekening .....

Ik betaal nog niets, maar wacht op uw acceptgirokaart. Abonnementen lopen per kalenderjaar. Het abonnementsgeld wordt bepaald aan de hand van het aantal nog te ontvangen nummers. Abonnementen worden stitziwend verlengd, tenzij uiterlijk een maand voor het verstrijken van het kalenderjaar is opgezegd.

SPECIALE TARIEVEN VOOR KNAG-LEDEN

Leden van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) kunnen zich op AGORA abonneren tegen speciale kennismakingstarieven:

- GEWOON ABONNEE (f25,- per jaar)
- STUDENT (f17,50 per jaar)

Wilt u als lid van het KNAG hiervoor in aanmerking komen, stuur het formulier dan naar KNAG Postbus 80123 - 3508 TC - UTRECHT of bel 030 - 253 40 56